

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Schrøder, Christopher.; af Christopher Schrøder.

Titel | Title:

En retskaffen Lærers Nidkiærhed for sine Tilhøreres Oplysning : forestillet med Hensyn til vore Dage i en Prædiken over Matthæi IX, Cap. 37-38, ... ved St. Hans-Landemødet i Roskilde Domkirke 1791

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Gyldendal, 1791

Fysiske størrelse | Physical extent:

29 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

S Schroder's
Prædiken
1791

878.

6²⁴/₁ - 150.

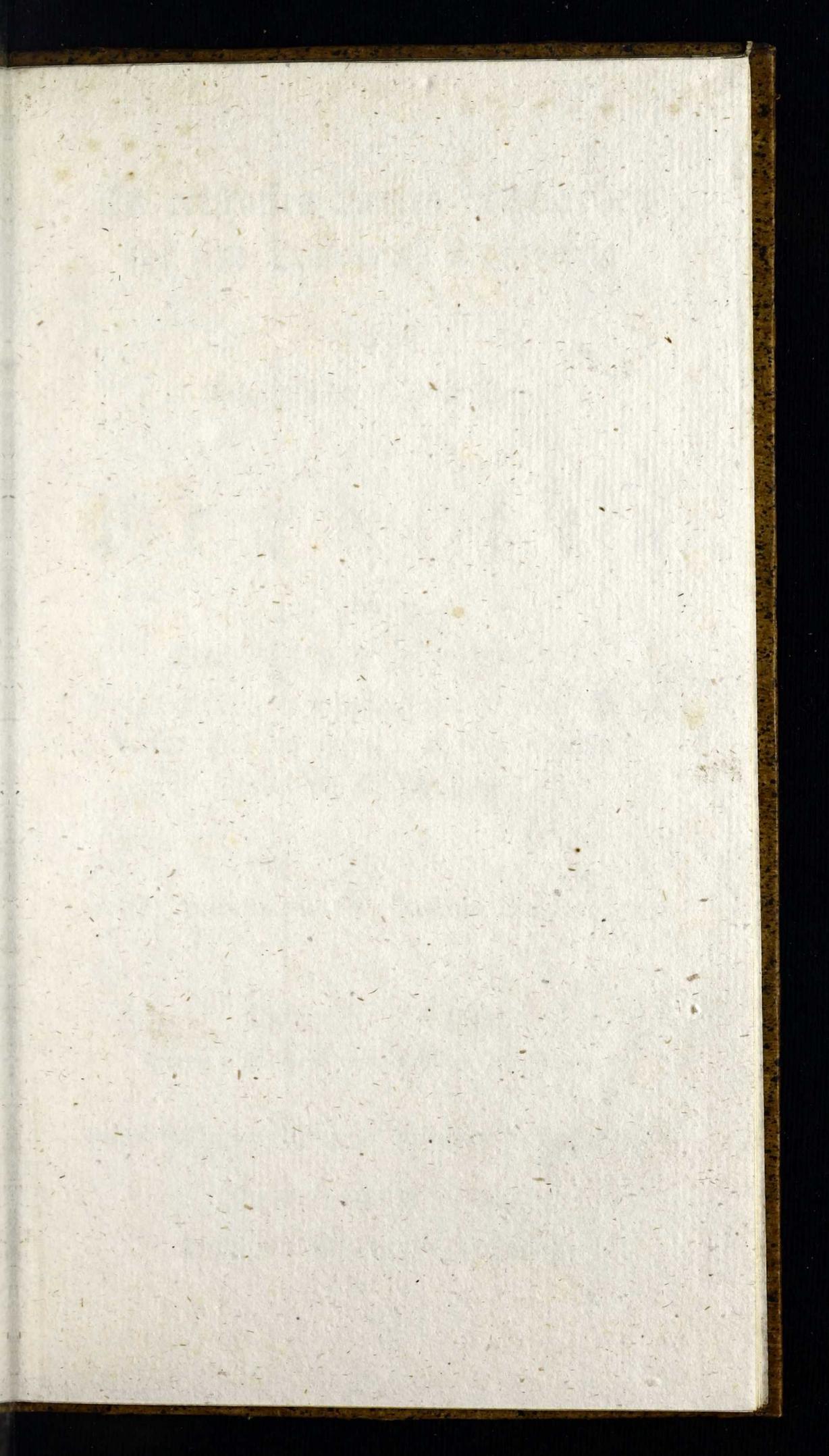
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 6 8°

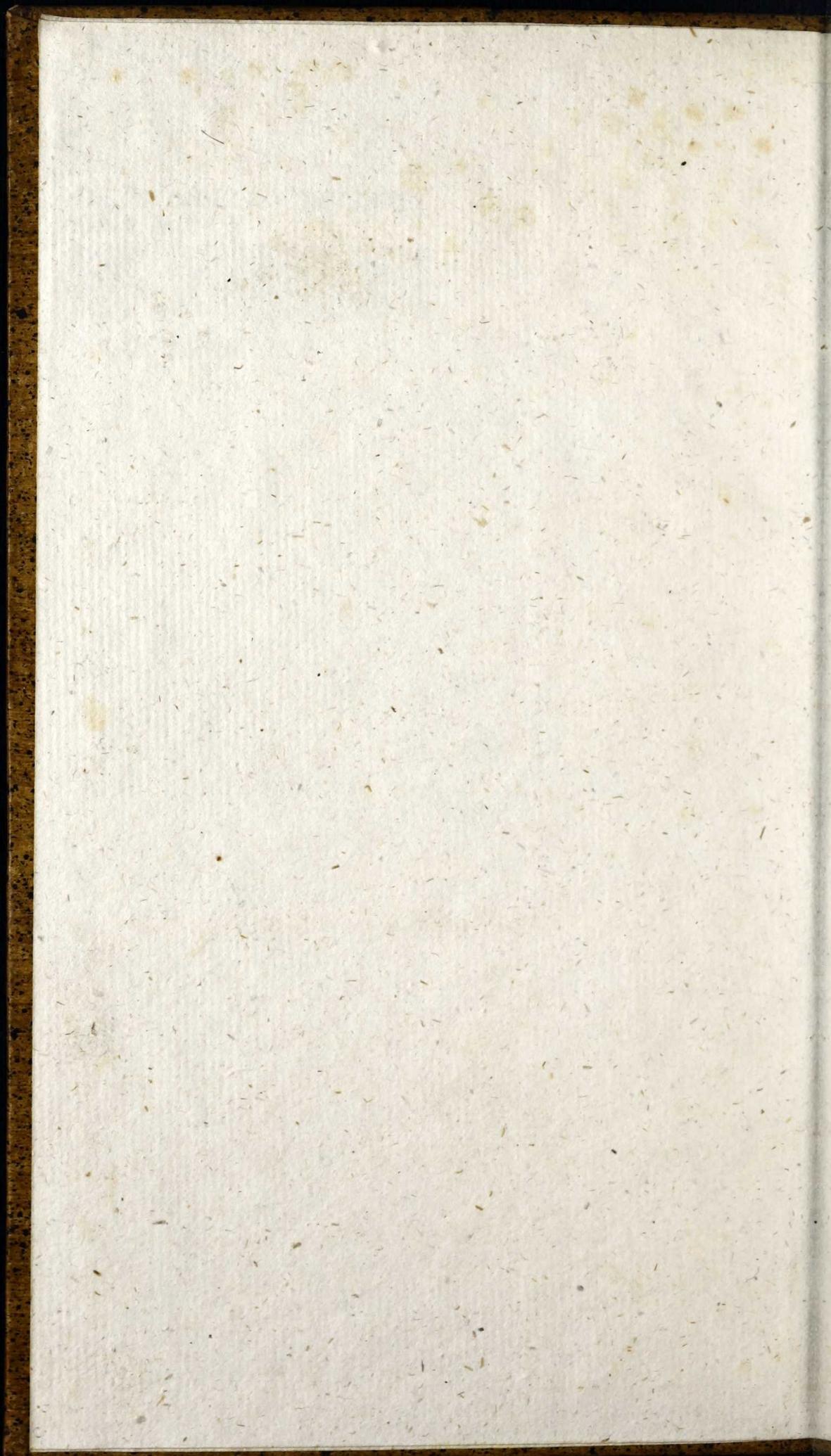

1 1 06 0 8 04103 3

+Rex

En retskaffen Lærers Nidkierhed
for sine Tilhøreres Oplysning

forestillet

med Hensyn til vore Dage

i en

Prædiken

over

Matthæi IX Cap. 37 og 38 Vers:

Hosten er stor, men Arbeiderne ere faa. Beder
derfor Hostens Herre, at han udsender
Arbeidere til sin Høst;

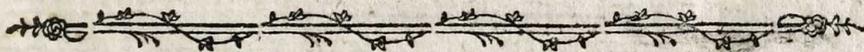
holden

ved St. Hans-Landemodet i Roskilde Domkirke 1791

af

Christopher Schrøder,

Provst i Holboe Herred og Præst til Søborg.

Kjøbenhavn, 1791.

Trykt paa Gyldendals Forlag.

Die königliche Hof- und
Landbibliothek zu Berlin

Verzeichnis

der Bücher in der

Sammlung

der

Handschriften

aus dem

Verzeichnis der Handschriften
aus dem Jahre 1791

von dem Königl. Hof- und Landbibliothekar

Dr.

Christoph Gleditsch

Verlag des Königl. Hof- und Landbibliothekers

Berlin, 1791

Verlag des Königl. Hof- und Landbibliothekers

B Ø N.

Svad er en Dødelig, o herlige Gud og Fader! at du tænker paa ham, og et Menneſkes Søn, at du ſeer paa ham? Men det var din algode Villie, endog før Verdens Grundvold blev lagt: At dine Menneſker ſkulle blive lykſalige ved at udbrede din Lov og Pries af oplyſte Siæle, af dydige Hjerter. O! du ſaae af Evighed ned igiennem alle Tidens Række — See nu og i Raade til vore Dage! Vi ſine hint dit velgiørende Kald. Lad ingen af os være aldeles føleſløſe ved det! Forund du, ſom har Hjerterne i din Haand, dine Tienere den Kierlighed og Fortroelighed hos deres Brødre, ſom kan gjøre din Herligheds og deres Oplysnings og Lykſaligheds Høſt ſtor! Og giv ogsaa diſſe Sandhedens Vidner de Egenſkaber, ſom kan gjøre dem værdige dertil! Helliggiør ſaaledes dit Navn iblandt os, hellige Fader! og lad endog denne mig vigtige Time ikke ſavne din guddommelige Viſtand dertil! O Herre hør! o Herre gjør! o Herre, lad Altting vel lykkes!

192

En Forsamling som denne, der forestiller et Stifts christelige Kirke, skulde det vel ikke være ubeqvemt at foredrage en af de første og vigtigste Pligter, der paaligger Kirken og især dens Fædre.

I Dage, som vore, hvor man almindelig søger og siger Raad, spørger om og overveier Midler til Menneskenes indvortes Enkvalighed, hvor hver Betsænkende med Friemodighed paastaer sine Brødres Udel og Hæld: Oplysning og Friehed, og hvor disse enten af Uvidenhed, eller af Nød Undertrykte sukke om Hæld for slige Bestræbelsers; i saadanne Dage skulde det vel ikke være upassende, at høre hans, den største Menneske-Belgiørers Raad, og legge Mærke til hans Opfordring, der havde saa megen Hæld i Følge for Verden, da det er en Pligt, der paaligger alle, men især os, som ere satte i Jesu Disciplers Sted. En Pligt altid, men især da, naar Støvens Børn føle sig i en Giering, for at udvikle sig af de Skygger, der skule Sandhed og Enkvalighed for dem.

Opfordringen — (og er noget mere paatrængende end vore Brødres saa dybe Trang?) Raadet — (og kan noget Raad være bedre, end fra den viseste og æmmeste Menneskeven?) lyder saaledes:

Høsten er vel stor, men Arbeiderne ere faa,
beder derfor ic.

Fra en Embeds-Reise (som Verdens store Lærer,) kom Jesus tilbage fra den Galilæiske Egn med en sørgelig Erfaring. Han var iblandt et Folk, som Gud, Enfelses Fader, havde viist saa nedladende en Omhu for, at Sandheden hos dem skulde blive hidtil bevaret, for fra dem at udbrede sig til Jordens Ende, naar Tidens Fylde kom, og han, Sandhedens Soel oprandt, for at adsprede Spaadommenes og Forbilledernes Skygge. Et Folk, som derfor er udmærket blant alle Nationer paa Jorden, som Gud har værdiget overordentlige Styrere og Lærere, hvis Lærdomme han stadfæstede med den mægtigste Arm, der havde vedligeholdt dem i deres Fædres Troe og Minde imod to Aar Tusende; der havde saa sandsynlig arbeidet for dem, baade ved at udøve sin Retfærdighed og Barmhiertighed over dem. Et Folk som nu var varstet ved Johannis Omvendelses Daab og Prædiken, at den lovede Messias stod mit iblandt dem, i hvilken alle Guds Forjættelser skulde finde sin Opfyldelse til deres Oplysning, retskafne Dyd og derpaa grundede Lyksalighed. Ja, et Folk, som Jesus, Himmelens Herre og Jordens Lærer, nu selv aabenbarede sig og Sandheden for.

Han kom fra dem, han havde værdiget sine første Mirakler, der vare ligesaa store Præg paa den guddommelige Viisdom og Velgjorendhed som Almægtis Kraft.

Iblandt dette Folk havde Jesus forsket efter Sandhedens Virkninger og sundet — Hvad? Ja Mennesker, der trængte til Oplysning, der higede efter Sandheden, da de baade ved Johannis Prædiken og Jesu Lærdomme og Mirakler vare blevne opmærksomme.

Men til sin Bedrøvelse fandt han, at de Hungrige mættedes ikke, disse Lærøslige fik ikke den sande og sunde Kundskab, de ledte efter. De vare, siger Jesus, i foregaaende Bers, som Faar, trættede af Vilfarelse, uden Hyrde. Ikke fordi de havde jo Skoler, deres Synagoger besøgte Jesus selv, ikke fordi de havde jo Lærere; men Lærere (o! at hine Oldtidens Minder baade hos Jøder og Hedninger skal føde mistænkelige Fordomme mod Lærestanden til denne Dag!) de havde Lærere (heder det,) som forblindede sig selv og dem i Tvetydigheder; som bestred hverandre, isteden for at bekræfte hverandre; som lode de Troens Lærdomme, der trodse Fornuftens Domstoel, adsprede sig i Sekter, som optænkte sig heel forskjellige Meninger om det samme Ord, og tvistedes om Ord, om de endog vare eenige om Meningen. De havde Gudstieneste; men alle hang alene i det Udvortes. Sandselig var deres Gudsdyrkelse, sandselig deres Messias; i ham søgde de alene et Afgudsbillede af en jordisk Konge, Saligheder med Seier og Bytte opstablede paa deres Medmenneskers Nederlag. Sandhed og Afhold var intet, Dyd og Flid til Overflødighed; Siælens Lys og Følelse, det heieste

høieste Tilfredsstillende, tillukte man for dem; at et raat, men derfor ikke naturligt dumt Folk, som Galilæerne, fandt ingen Siælemættelse i deres Læreres Hiernesvind, at de følte en Foragt for deres slebne Sæder, der savnede sand Dyd, Kierlighed og Oprigtighed; at disse, som Naturens Børn, hungrede efter den nøgne Sandhed, det er begribeligt.

Og at Jesus, naar han fandt et Folk saaledes, der havde den høieste og største Fordring paa Sandheds Oplysning, at hans Hierte smmedes, hans Svær brændte, at han greb disse Vansmægtede strax under Arme, det see vi i de 12 Disciplers Udsendelse, det høre vi af hans Mund: Høsten er stor, men Arbejderne ere faa; beder derfor Høstens Herre, at han udsender Arbejdere i sin Høst.

De fleste af os, mine Brødre! ere Lærere, satte til at bestyre Oplysnings-Værket iblandt den paa Jorden mindst agtede Mængde Mennesker. Haver end vort Embede, vore Menigheder forhen været iblandt den slebne Hob anseete lige ved Galilæerne, lige med Nazareth, hvorfra man troede intet Fornuftigt og Godt kunde komme (a); det er da intet ringe Fortrin i vort Embede, at de os Betroede ligne Galilæerne, paa den gode Side betragtede. Disse fulgte især Jesum, disse toge helst imod ham, og os er det, som man betroer sin Samvittighed til Raadførsel.

Men hvad skal vi give Vren, for disse gode og agtpaagivende Siæles Verbødighed for Religionen? Mon en større Oplysning, en dybere Overbeviisning? Det tør jeg vel ikke paastaae, naar Oplysning, Overbeviisning og Troe skal være noget mere end Hukom-

(a) Joh. I, 47.

melses Liggendesøe i et forgængeligt Kar. Nei, det, hvorfor vi have tabt vores Anseelse, det bliver vor Ære hos den Fornuftige: vore Sæder er ikke saa fløbne, saa forfinede, at vi jo kiende Mennesket, og tør uden Fornærmelse raade Mennesket. Vort Liv henseender ikke i en Ebbe og Flod af Keedsomhed og Udspreddelse. Det er i Arbeide og Virksomhed, hvor vi maae have os selv for Dine, og spore altid Velgierninger af Naturens Herre; vore Dage ere eensformige. Den Forfskiellighed af Vittighed og Konst, som man beundrer og strax glemmer, forvilder os ikke, ved at giøre Indbildnings-Kraften et Dieblik brusende og et andet Dieblik lade den tom. Stadige gaae vi frem paa Livets Bane, Naturen alene afvoerler vore Glæder, og disse ere, som Naturen selv, uskyldige, velgiørende, ordentlige og et Speil paa Faderens Velbehag. Vore Disciple faae Tid at vore, Tid at modnes, Legemets Kraft følger Sielens Indbildning, Naturen overspændes ikke; derfor er vort Folk sundt og muntert, det er nøisomt, derfor fortvivler det ikke. Den gode Alderdom ligner det svangre Ux, naaer sin Tid, med Tiden hælder mod Jorden, men fuld af Erfaring og Beviss paa Alfaderens Omsorg og Naade. — O, du bedagede Olding! du ærlige og gudfrygtige Bonde! som sidder der, som en anden Adam iblandt din sunde og talrige Børneskole, som deres tryggeste og kærligste Lærer! vidste du nu at tænke Begreber til dine Erfaringer, hvor høi, hvor grundet vilde den Visdom være, du udsaaede iblandt din børnlige Slægt! hvor skulle disse hige efter dine Fortællinger, som allerede grundede i din Erfaring, de skulle ved en let Prøve giøre dem overbeviste, de skulle

skulle bygge derpaa til en Høide, som Høiskolerne ikke kunne naae. Er da ikke Høsten stor? Og hvad skulle vi giøre, som Arbeidere i den?

Texten opfordrer mig her at vise

Den Tver, vi, som sendte af Gud, skyldte
vore Brødres Dplysning i vore Dage.

Dette vil jeg forestille

- I. I Kaldet, vi have i vore Dage.
- II. Den Tver, vi skyldte Kaldet.
- III. Arbeidet, vore Brødres Dplysning fordrer af os.

I.

Til vor Selyfornægtelse sagde Jesus: Beder Høstens Herre, at han udsender Arbeidere i sin Høst. Han var selv den store Sædemand, han nedlagde Sæden til Kundskabs og Lyksaligheds Høst. Hvad Begreber og Erfaring kunde lære os, forædlede han, og hvor høit opsvingede han ikke den menneskelige Tanke til den Guds Plan, som tilsidst tager sig for vore Betragtninger i det Uendelige.

Wille vi følge Sandheds Fodspor, maae vi følge ham; anden Grundvold, dybere, høiere, visere og Gud værdigere kan vi ikke legge, end den, som er lagt. Som Sandheds-Kilde kunde han med Rette sige til vore Embeds-Brødre: uden mig kan i slet

intet giøre (b); og det ei alene i Henseende til Foranstaltningen, men og den opholdende Naade; thi naar En planter, en Aanden vander, er det Gud, som giver Verten (c).

Men han er opfaren, Sandheden haver han efterladt paa Jorden, den ere vi kaldte til at udbrede.

Vi ere kaldte. Skion Gud har, efterat Grundlaget til Jesu Kirke, som fordrede hans egen overordentlige Bestyrelse, er fuldkommet; skion han har overladt det til os Menneffer, at være Kirkens Fostersfædre, overladt det til Meenigheden, under hans Paakaldelse, at vælge Lærere; saa er dog vort Kald lovligt, naar det er ordentligt, og vor Samvittighed i den Sag ikke kan bebreide os.

Men Kaldet er ikke nok til Sagen; vi maae være dygtige dertil, besidde de Egenfkaber, det udfordrer, hverken mangle Indsigt eller Tale-Evne, dersom vi skal kunne arbeide i det. Det samme udfordredes for hine vore Forgængere, da Jesus talde Ordene; han udsendte de Tolv, han udsendte dem strax, ikkun til det Verende, de vare vorne: ved Mirakel-Gave at forkynde Messiaæ Nærværelse, ligesom Johannes ved sin Daab og Prædiken beredede Messiaæ Riges Wei til dem.

Men endnu behøvede de eendrægtelig at bede. Høiere skulle deres Kald blive: nu gif de som Discipule, siden, naar han var optagen, skulde de gaae som Lærere. Nu kunde de anvise deres Tilhørere til Jesum selv, til hans Gierninger og Underviisning. Ham, de prædikede, havde de selv som Jøder den største For-

(b) Joh. 15, 5.

(c) I Cor. 3, 6.

Forventning af. Han stod endnu i Anseelse hos de Sandfelige, de prædikede ham for. Men deres Forventning skulde slaae feil: hans udvortes Anseelse skulde for en Tid falde, de kiendte ikke endnu nye og ret nok den Messias, de prædikede. Først efter hans Bortgang bleve deres Dine aabnede, først nu saae de: at det burde Christum at lide og siden indgaae til sin Herlighed (d). Da bleve de udrustede med overordentlige Gaver, som behøvedes til at prædike for Sandfelige, prædike deres Troe paa en Korsfæstet.

Her er den nye Tidspunkt. Længere høretes ikke, hvad der skulde skee og skeede; men hvad der i Guds store Plan var skeet, alt var fuldkommet, Guds gamle Pagt opfyldt, Fædrenes Haab triumpherede, og Jesus af Nazareth var bleven os af Gud ei allene Retfærdighed ved hans Lidelse, Heliggjørelse ved hans Dyd, men Wiisdom ved hans Lære. Dette er den nye Pagtes Lære. For at betynde og udbrede den, maatte de første Lærere, der forhen selv ikke vare bekræftede, overordentlig giøres dygtige, til at være det Nye Testaments Tienere (e).

Er det under samme Betingelse, at være dygtige, at være kaldte af Gud, vi ere Sandhedens Bidner; saa forandrer det jo intet i Sagen selv, at vor Kald skeer middelbar, det skeer under Guds Forsyn, som tilbødes af os; det skeer efter den af Gud givne Fuldmagt. Det forandrer jo intet i Sagen, at vor Dygtighed erhverves ordentlig, den erhverves dog ved Forsynets omhyggelige Baretagt for sin evigvarende Sandhed. Omstændighederne gjorde det

Overs

(d) Luc. 24, 26.

(e) 2 Cor. 3, 6.

Overordentlige paa den Tid fornødent, som vi nu hverken kan eller bør bryste os af.

O! glade og trygge Tanke, at vor Plads paa Jorden er en Virkning af Guds Bønhørelse! Frimodige Tanke, at vi ere sendte af Gud, hans Sandhedstienere, ja Guds Medarbeidere (f)! Men hvor forbindende bliver ikke tillige denne Tanke? thi, til hvad Tieneste ere vi da komne? Er det ringere end til Sandheds, Dyds og Lykksaligheds Fremme? Ringere end til at arbejde paa Siælene, danne Engler af Mennesker? Ringere end for Evigheder, end til at gjøre Støvets Børn til Borgere af Himmelen?

Og hvor skal vort Kalds Betsignelse begynde at høstes? Er Høsten her ikke allerede? Ved at danne vore Brødre til oplyste og sædelige, fremme vi deres jordiske Lykksalighed; ved at gjøre dem friemodige, som underkastede ikke allene Guds, men en forsonet og medlidende Faders Førelse, gjøre vi dem endda lykkelige, naar Jordens Gode forlader dem. Ja ved at gjøre dem haabefulde, bekiendte med Evighedens Haab, gjøre vi dem lykkelige, endog da, naar de forlade Jorden. Dette er Høsten.

Skulde da ikke dette høie Kald: at vi ere sendte af Gud; denne vigtige Tieneste: at vi ere sendte for at gjøre vore Medmennesker for Tid og Evighed lykkelige; ja skulde ikke den kjerlige Forbindtlighed: at vi ere en Følge af vore Brødres Trang, en Frugt af deres Bønner til Høstens Herre; skulde alt dette ikke gjøre Christi Udraab betydende for os: Høsten er stor.

Jesu

(f) 1 Cor. 3, 9.

Jesu Ord var den Gang sagt i rette Tid; men hvor mange ere ikke de Tider, Guds Kirkes Historie baade i det gamle og nye Testaments Aldere fremviser, hvor Menneffene høiligen have trængt, eller hvor de have vaagnet til en almindelig Estertanke om deres Trang, hvor Hierterne ligesom eensstemmig have aabnet sig, den ene stemte den anden til Begierlighed efter Lys og Sandhed, og hvor det ønskeligste Gode har været, som en Folkesag; hvor det kunde hede: Høsten er stor.

Gud, der ene har sammenlænket Slægterne, vedligeholdet dem til en høiere Bestemmelse, har ikke ladet nogen Slægt aldeles være uden sit Vidnesbyrd. Men han er Wiisdoms Gud, han vil ikke lade sit Ord komme tomt tilbage. Det beroer paa menneskelig Tilbøielighed, at hans Ord og Sandhed gjør Indtryk og virker.

Hvor sikkert kan vi slutte, at det har været til rette Tid Profheterne ere opvakte. At deres Ankomst har saavel været en Følge af Folkets Trang, som en Børsel, at Gud vilde besøge sit Folk, og altid en Paamindelse, at benytte sig af Tiden, det læse vi overalt af deres Udraab til Folket.

Og at det var saadan en Tid i Jesu Dage, hvor Folket ikke alene trængde, men hvor deres følte Trang vilde giøre Oplysningen frugtbar, det see vi i den Forklaring, Jesus selv gjør over Textens Ord: fra Johannis den Døbers Tid af indtil nu, siger han: indbrøder Guds Rige med Bøld, og de, som giøre det Bøld, bemægtige sig det (g).

Man

Man kan ikke vel give Aarsag, hvorfor een Menneske-Ulder mere end en anden, een Slægt almindeligere end en anden er stemt til den ellers saa almindeligen medfødt Tilbøielighed, at ville vide, hvad man troer og at føle sit Værd.

Man kan ikke angive Aarsagen, uden man havde Indsigt nok til at kiende alle de Springsfædre, der give vor Forstand og Tilbøielighed saa almindelig en Bevægelse, og man var vidtudseende nok til at opdage alle de sammenstødende Begivenheder i Verden, som Forsynet bestemmer til denne Spendekraft. Men at saadanne Gieringer jo have været udbrudte, og ved Folkets forenede Iver have paa kort Tid taget stærke Skridt, og det ikke altid til det Bedste; det kiende vi med Bedrøvelse i Østen, og glæde os ved her i Norden.

Men jo mere fremmede vi ere for Oprindelsen, jo tvetydigere Udfaldet vil blive paa saadanne Gieringer: jo større Kald have vi, som sendte af Gud til Religionens og Sandhedens Fremme, at passe paa Høstens Tid.

II.

Den Opmærksomhed, vi skylde Kaldet. Naar Folke-Iver brænder, da er den som Ilden, saa uformærkt antændt, saa hastig udbredt og vanskelig dæmpet; men vi kan og legge dette til, at den sædvanlig lader sig drive af Vinden. Det heder derfor rettelig til os, da at passe paa, ikke udsætte vor Omhu til bedre Leilighed, ikke lade sig det være nok at følge Strømmen, ikke rolig alene trække i de gamle

gamle Seeler; troe vi, Sommeren er nær, naar Træet udflyder Blode; bebude os Lyfstraalerne Solens Dpgang: have vi travelt, knap Tid, meget og meget vigtigt at forrette; saa er det vel sand Lige- guldighed, at legge sig tilbage at sove. Da Evan- gelii Lyfstraaler begyndte at beskinne Jorden, da raabte Apostelen: vaag op du, som sover (h). Er det et mindre Kald til vort Hierte, naar vor Tid, vor Pligt, vor Embeds-Nytte, kan have saa stor Ind- flydelse paa Forsynets Time, til en lykkelig Bending for vore Brødre? Maae vi ikke da være lutter Dø, lutter Opmærksomhed? O man sig da ikke:

- a) Det er farligt at begynde paa, Lyset skader vore betrængte Brødre.
- b) Det vedkommer ikke vort Kald, vi ere aander- lige Tienere.
- c) Det er for tidlig, vi skal oppebie Guds nær- mere Time.

At igiendrive disse omme, ydmynge og forsigtige Modsigelser med den fulde Styrke, tillader Tiden ikke. Hver udfordrede en heel Tale. Tillader mig alene at berolige mig selv, og forsvare vor Opmærk- somhed og Embeds-Iver.

a) Det er farligt, at begynde paa Oplysningen, siger man. En Tanke vi have Marsag at betragte, da den opfordrer os for vor Samvittigheds og den største Mængde af Folkets Domstoel.

At

(h) Ephes. 5, 14.

At gjøre vore Brødre mere ulykkelige end de ere, ved at lære dem at kiende deres Vilkaar, at oplyse dem om deres menneskelige Rettigheder, og derved friste dem til at forsvare sig i dem; at være Oprørere, Roligheds Forstyrreere, Stiftere til den største Lande Ulykke, som er Folkets Uenighed med sig selv — Hvo ghyser ikke ved denne Tanke? Var dette en Følge, en udeblivelig Følge af Oplysningen, saa kunde man have Aarsag til at frygte: og var der Aarsag til Frygt, var det bedst at krybe i Hulene med Elias (i).

Men hvad er det vores Opmærksomhed skal gaae ud paa? Er det andet end den uskyldige, den sande og velgiørende Oplysning. Det er ikke Over-talelse for Indbildningskraften, ikke Opfordring til en blind Samvittighed, ikke det der pirrer Lidens-skaberne. Det er Oplysning om Gud, om hans algode Plan, om Menneskets Bestemmelse, dets Rettigheder og Pligter; jeg igientager det: Rettigheder og Pligter, som for hver Stand, hvert Menneske staae i saa retfærdig en Ligevægt mod hinanden. Vi spørge nu alene: Er der ved denne Oplysning noget Ondt eller noget Godt? Og vi tabe Bægtstaaalen af Hænderne, saasnart vi prøve, og strax erfare, at enhver Sandheds Udvikling for hvert Menneske giver dette Udslag: Herre jeg er ringere end alle de Miskundheder og al den Trofasthed du beviser dine Tienere (k).

Saadan en salig Erkiendelse, den skalde vi dølgge af Frygt, af sm Frygt, for at den vilde bedrøve

(i) I Kong. 19, 9.

(k) I Moseb. 32, 10. (A)

drøve vore Brødre, af forsigtig Frygt for at den vilde give Selvraadighed baade Mod og Vaaben! O Nei! det er ved at føle sit Selv værd, den Glædelige oplives og gøres virksom, det er ved at indsee sin naturlige Forpligtelse, den Vilde bedst rømmes. Nei mine Brødre! at legge et Stær over disse Sandheder, det er at berøve vore Brødre deres Enkeltighed, og at sætte dem ud af Stand til at forarbejde den. Og hvad Onde kan lignedes ved dette? Hvad Synd veier mod denne? Er det en hellig Sætning: At vi ikke maae gjøre Ondt, at der kan komme Godt af (1); saa lærer Grunden hertil gandske tydelig, at vi bør gjøre Godt, hvor og naar vi kan, og overlade Guds bestyrende Forsyn Udfaldet.

Følgerne af Oplysningen kan heller ikke være saa befrygtelige, at vore Brødre derved skulde mismodiges. Vi have neppe Aarsag at rose os saa meget af vore Inkkeligere Vilkaar, der tilmaale os et Skingode for det sande. Ære, Magt, Formue, hvor lette flyve disse Ord, mod Kiolighed, en god Samvittighed og Nøisomhed. Alle Ting borge vi af dem, vi kalde fattige og elendige Hænder, Fodder, Die, Styrke. Det eneste Bederlag, Opdragelse har givet os, (om den og har givet os det) er et modnere Brug af Sielens Kræfter. Giv Bonden det samme, og lad ham lære at kiende sig selv som Naturens Inkkelige Varn, og han foragter de andre Stænders Flitterguld, han bytter ikke. Han vil erkende deres søvneløse Natter, deres Opmærksomhed, deres Ansvar for hans Bedste; hans
Sel

(1) Rom. 3, 8.

Selvbærd vil giøre ham hans Pligter vigtige, og snart vil han erfare, at det er disses Opfyldelse, der gjør ham æret, elsket og tilbringer ham Livets Gode.

Hvorfor have vi da mindre Grund til at haabe end at frygte? Er det ikke Kald til Haabet, at vi vide: kan og vil Gud endog af det Onde vende Alting til det Bedste; saa meget mere skal han krone sine Menneſkers dydige og kjerlige Bestræbelser, og da skal vi først, som Deeltagende i vore Brødres Fremme, kunne frydeligen sige: han gjorde det vel altſammen (m).

b) Men har jeg end maattet forsvare Oplysningens Haab, mere med jordiske end himmelske Grunde: mere med at vise vore Brødres Lykke derved i Tiden end i Evigheden; det er skeet, fordi Tvivlsmaalet antaster den gode Sag fra denne Side. Og hvo tvivler et Dieblik paa, at jo Oplysningen er Sæden til Dyden, og Dyden er Lykſaligheden baade for Tid og Evighed.

Vi kan derfor ikke, fordi vi ere aandelige Arbeidere sige: Hvad kommer det os ved?

Forsynet, der dannede evige Tilværelser for sine jordiske Dyrkere, har sat et saare ukiendeligt Skiel imellem Tid og Evighed for vore Siele. Han, som beredte os Plads hiffet, paa ham ere vi lagte af Morders Liv her (n). Han vor Gud er den usforanderlige Gode, der lader Alting i Tid og Evighed sammenvirke under et Forsyn.

Hvad er da den Forſkiel, vi giøre paa Himmels og Jord, paa vor timelige og evige Lykſalighed?
Jor

(m) Marc. 7, 37.

(n) Psalm. 22, 11.

Jorden maae jo være Bærstedet for Himmelsens Borgere, Staterne for Religionen; med den staae og falde de.

Kunde vi da gjøre vore Brødre aandelig lykkelige, uden at deres timelige Lykfelighed jo derved ogsaa fremmes? Kunde vi arbejde paa deres Sieler, uden at de jo allerede her skulle finde en Forsmag paa den Lykfelighed, Kundskab og Haab, Dyd og Sædelighed frembringer. — Lad os kun udbrede Religionen, men lære den virksomme og gjerlige eller den sande Religion: om vore Hensigter ikkun ere aandelige, Virkningen vil tillige blive legemlig lykkelig. Vi sige derfor ikke: det er ei vort Kald; det, der gjorde Jesum ivrig, var, at Galilæerne vare som Faar uden Hyrde.

Ved Sindbilledet af Hyrde, forestilles i Østen enten Fyrster eller Lærere. Lad hine Jordens Opheiede bære den Omsorg for Herrens Hiord, ved borgerlige Indretninger og Love at understøtte og retfærdiggjøre vort Embede, vi blive dog Arbejderne; og hvilken Stand kunde og burde bedre være det i Oplysningen.

Vores Opdragelse under oplyste, erfarne og offentlig prøvede Lærere, maae dog altid kunne gjøre vor Demmekraft, vore Læregaver dygtigere, end dem man søger ved Flyveblade. Dvælske kan ikke mangle, Kald og Ansvar ere Hverdags Bækkere. Og jeg siger ikke for meget, vore Menigheders Fortroelighed berettiger os til at adspredde Fornuftens Taager og udvikle Hiertets skjulte Braaer, ved et jævnsig og altid velgiørende Lys.

Hæld os, mine Brødre! Ere vi vor Menigheds Raad, have vi vundet deres Tillid; men Bæd os, dersom vi misbruge den, eller bruge den ikke.

Da er vor Eiegenldighed allerede nok til at gjøre vore Betroede mistænkkelige mod de bedste Raad. Og hvor meget mere, dersom vi ryste paa Hovederne, gjøre Sagen betænkkelig. De bedste Planer vil da mishyfftes, og Jesus klage: Arbejderne ere saa. Derimod ere vi Guds, saa blive vi og en god, en velindrettet Stats heldigste Medarbejdere. Og hvor raaber da ikke vort Fædreneland, vore Brødre til os: Nu er den beleilige Tid, nu er Enkfsalighedens Dag. Derfor hastede Jesus: Beder Høstens Herre, som det lyder i Texten, at han udsender Arbejdere til sin Høst. Det kan derfor langt fra ikke hede:

c) Det er Tidsnok, vi vil oppebie Guds nærmere Time.

Skal vi gjøre alt det Gode, vi kan, den Stund vi have Tid, da maae vi vist nok ikke udsætte Tiden. Vi vide ikke, hvad der skal skee i Morgén (o); og Brødre, hvad er eders Liv! Skal vore Bestræbelser hente al sin Hæld og Betsignelse heroven ned fra Enskens Fader; saa tilkommer det ikke os, at bestemme Tiden, som Faderen har sat i sin egen Haand. Maaskee, naar vi ivrigst bede, meest vente, Guds Time, det beleiligste Dieblif for det Heele, er endnu ikke kommen. Og maaskee, slaae vi os til Rolighed, han vil komme og finde os sovende. Waager derfor, thi J vide ikke Timen, naar Herren kommer (p).

Ja,

(o) Jac. 4, 14.

(p) Matth. 24, 42.

Ja, haver vor Slummer ingen anden Fare, den vil vist have denne, at dersom vi ikke arbeide paa Dphsningen, vil Bæntroe, Dvertroe, Lidenskaber og Bedragere arbeide paa Løgn, og disse Sandhedens Fiender udstrøe Klinten iblant Hveden, medens Arbeiderne sove (q): — Den vil have denne, at naar Høsten er forbi, kommer Vinteren, og vor Tid er spildt, vort Arbeide da forgiæves. Ensets og Sandhedens Foragt indhentede altid Mørke: Fængsler iblant Hedninger og Afgudsdyrkere fulgte Jøderne paa Propheternes Forskyndelse; Forstyrrelse og Udelukkelse paa Jesu Forskyndelse. Hint papistiske Mørke blindede Jorden, da Apostlernes rene Lære blev blandet.

Er det umueligt, at vor Tids Giæring jo kan lede os til kraftige Vilfarelser? Er der noget saa daarligt, at jo det menneskelige Hierte kan ønske sig det, og underkøbe Forstanden til at retfærdiggjøre sine Ønsker? Hvo veed da til hvilken Afgrund denne Hvirvel af Folke-Jdræt skal styrte os? Er det afgjort, at vi evig skal staae faste, ubevægelige, uden vor egen Omsorg? Hvortil da disse Vink i vore Dage, der anspore os til at befæste os end mere? Ja er det dog ikke Tid engang i Menneske-Alderen at udvikle vore Begreber mere, gjøre Sandheden tydeligere, og vise Overenstemmelse imellem Naturen og Aabenbaringen nøiere? Skyld da vi ikke dem, hvis Ledere og Lærere vi ere, som Zions Bægtere, at vaage for dem, og anvende vor Opmærksomhed til at gjøre dem Høstens Tid ret nyttig! Og hertil ansee vi

(q) Matth. 13, 25.

III.

Det Arbeide vore Brødres Oplysning fordrer af os.

Det er Arbeide, Guds Kirke trænger til. Forslag, Planer udrette intet, uden Udøvelsen; disse vidne kun til Mistrøstelse om, at vi kiende vore Mangler, at vi vide Herrens Villie, men giøre ikke derefter. Det er Arbeidere derfor, Høstens Herre skal bedes om.

Vi have som Lærere forskiellige Navne, forskiellige Ansvar, ja Arbeidet er saavel som Lønnen ikke heller lige deelt imellem os; men alle maae vi dog arbeide til eet Maal.

Han (Høstens Herre), som nedsoer, og efterat have ved sin Forsoning dyrekøbt, ved sin Lærdom grundfæstet sig en Menighed, opsoer han, siger Paulus, beskikkede nogle til Apostler andre til Propheter, nogle til Evangelister og andre til Hyrder og Lærere, til at forrette Embedet til Kirkens, Christi Legems Opbyggelse, indtil alle komme til lige Overeenstemmelse i Troen og Guds Søns Kundskab, at de Hellige ikke længer skulle være Børn, der drives efter hver Lærdoms Vind, men vi alle blive i Erkiendelse en fuldkommen Mand til Christi Kirkes fulde Floer og Størrelse (r).

Her see vi Guds og Christi Hensigt med vort Embeds-Kald; men lad os kaste et granskende Blik ud over vor Klodes Borgere, for at tænke os deres Begreber om Sandhed, og Overeenstemmelse, i Be-

gre-

(r) Eph. s. 4, 10. 11. 12. 13.

greberne. Den Glæde vil dette Syn give os, at det selvgiorte, det farlige Mærke (farlig fordi det byggedes paa Religionens Grundvold selv) det tager med mægtige Skridt af, saa vi ikke slumre i den samme Drem som for nogle Aarhundrede; — Men have vi derfor opfyldt Guds Hensigt, er Jorden derfor kommen til den Modenhed, hvorfor vi ere sendte? Ja lad os kaste Diet paa vor egen Stat. Lad os prøve Stænderne iblant os (saavidt ere vi komne, at Hyllieriet for Gud og Menneskene har tabt sin Mæfke. Det er kun hemmelig, offentlig tør det ikke belønnes.) Og et lykkelig Skridt er det, at vi kan tale som vi tænke, og underkaste os Sandheds og Folkers Domstol. Men ere vore Ord Tolk for vore Tanker, hvor langt staae vi ikke tilbage i Overensstemmelse i Begreber? Hvad fattes os ikke, naar vi see til den største Hob! den haver enten ingen Begreber om Sandheden, eller meget blinde, høifwetydige. — Her er nok at arbeide paa, inden Guds Hensigt opnaaes.

Ja, hvo veed, hvor mange, og ligesaa hyppige som mange Omveltninger Sandhedens Sag skal tage iblant os, inden den fuldkommen seirer, inden alle og enhver, med Overbeviisning soerge dens Fane? Bør vi ikke da i det ringeste Arbeide paa, at Skylden skal ikke være hos os, at Blindheden, Mørkhed n og Dommen skal ikke begynde fra Guds Huus (f).

O! saa er Sandhedens Strid aldrig farlig, aldrig saa farlig som Løgnens Fred; den lader os slumre hen i Uvidenhed, Blindhed ja Mørkhedens

Gierninger. — Men det beroer paa Menneskene, især Sandhedens Vidner, at den rette Ledesnor aldrig tabes ganske af Sigte. Bør da ikke de, som ere kaldte til at vaage over dens Keenhed og Kethed, være aarvaagne. Bør ikke vi være ligesaa slittige, som hine Aarvaagne, til at fremlokke Lyset i Hysterne, som blændes og omtvistes paa Talestolen.

Det vilde være overflødigt her at udmærke vort Arbeide. Min Tale skulde være Opvækkelse og ikke Underviisning. Tillader derfor, at jeg alene pæger paa de Gienstande, som vore Dage anvise os Arbeide paa: Det er Religionen og Kirkens Indlemme.

a) Det er Religionens, den himmelske Sandheds Baretægt mod Videnskaberne's Fralokkelse, og Fornuftens selvkløge Tvivl.

Religionen er noksom befæstet. Det var en Skam, skulde vi endnu behøve Undergierninger, Aander og Syner, for at tilfredsstille, ikke vor oprigtige Sandheds Kierlighed, men vor Indbildningskraft. Vi vaage derfor over denne guddommelige Aabenbaring, som saa oplyser og tilfredsstiller Sandhedsforskere; men vi vaage ikke med Vandstraalen i Haanden eller med Bitterhed, ikke med Særindighed i Ord og ubetydelige Meninger. Seieren bliver dog altid Sandhedens. Men hvor megen Tillid af Menneskene taber den ikke, ved vor myndige Paastaenhed? Dog maae vi heller ikke være saa tvefseldige, at alt nyt glimrer for os. Da Menneskene sædvanlig ere yderlige, holder Sandheden gienne Middelveien, og derfor bestaaer altid.

Eige galt er det, at tilbede de gamle Meninger saaledes, at vi fordømme al Oplysning, fordi den er nye; derved standser Lyset, derved foragtes vi — og vort Embede. Men ligesaa galt er det, at opgrave Fritænkerens Urne, for at krone hans Hoved med Egeblade: derved gjøre vi os ikkun mistænkte for en Letsindighed, der ikke prøver alle Ting, og udvælger det Bedste. Store Gamaliel! din Sindighed være os alle et Exempel! din Lære være os en Regel! Menneskenes Handel falder hen af sig selv; men Guds Handel kan vi ikke tilintetgjøre (r).

Men denne Sindighed maae ikke udklække Efterladenhed, vi maae ikke være lade, hvor Flittighed udkræves (u). Religionen er som Sæden: den skal saaes, saaes i Menneskenes Forstand og Hierte, skal den velsignes.

b) Her have vi altsaa i Religionens og Sandheds Vrende at arbejde paa dens Indlemmede, Gamle og Unge.

De Gamles Overtroe, (ja at jeg og i Bondestanden kan opgive Bantroe) deres fordærvede Meninger, Fabler, Sædvane og det Hang, de have til ikke at bære sig anderledes ad end deres Fædre, det maae vist nok udryddes, men med Barsomhed, da der er meget Godt deri, naar det bliver ret anvist, men luger man lige for Haanden, oprykker man Hveden med Klinten, og da bliver det Bantroe imod alt.

Hvorledes vi skal gjøre det, udfordrer ligesaa megen Eftertanke. Bore offentlige Taler — ja møiesfulde Taler, ved at jage fra Kirke til Kirke,

(r) Apostg. 5, 38.

(u) Rom. 12, 11.

for at igientage det samme Foredrag, al! maaskee de have for mange Tilhørere ingen varigere Virkning end Klokkens Klang! de fremlokke et Suk; men Forstanden, Forraadskammeret for det guddommelige Kald, Raad, Trøst og Beviisning, kan af denne sammenhængende Lære næsten intet modtage.

Hvor meget har ikke vore Catechisationer forud i Medladdenhed, Endelighed og Overbeviisning til Sandhedens sunde Mening? Og dog taber denne herlige Underviisningsmaade saa meget, da Tiden dertil er allerede forsvunden ved de saa strængt befalede Forretninger, Folket trættet og gaaer bort: den taber, da den er anseet mere som en Undersøgelse end Underviisning, og man troer det er Skam at lade sig tilspørge: ja den taber, da det er ikke den Uvidende, den til Raadsførsel trængende, men Læreren der spørger. O! saaledes er der Mangel i alle Ting, og derfor let at opdage den.

Men Hæld den, der kan og maae oprette Manglerne? Ja, i meget maae og kan vi: det beroer paa os selv at afhielpe meget. O, vor hele Dmgang bære Jesu Billede! Jeg er sagtmodig og ydmyg af Hiertet (x). Vi aabne os derved Udgang til vore Brødres Fortroelighed; vort Raad, Trøst og Veiledelse staae da ufortrøden og kiertig aaben for dem, naar de vil komme! vore Begiærninger og vor Uegennytte lokke dem! vore Erfaringer overbevise dem! vore Samtaler muntre dem! ja vore Bøger være dem en glad og nyttig Tidsfordriv hiemme. Og ligesom hele Skarer holdte sig nær til Jesum, skal vi heller ikke være frem-

(x) Matth. II, 29.

fremmede for vore Menigheder; naar vi ikkun følge hans Fodspor og i alt viser Pauli Exempel: Ikke at vi ville herske over deres Troe, men være Medhielpere til deres Glæde (y).

Men skulde dette Haab, dette for Staten, ja Jorden og Himmelen saa glade Haab slaae feil, fordi Undertrykkelse havde betaget vore Brødre, disse i saa lang Tid Bærgeløse, Mod og Lyst: Eller fordi deres, ved en Opdragelse som Trældyr, indgroede Træghed næsten var uovervindelig: Eller fordi Mistanken til deres Oversatte, gjorde dem mindre fortroelige med os: O mine Brødre! vort Arbeide, vor Bestræbelse har da retfærdiggjort os: Vi have vor Løn tilbage. Vist nok vil det nedslaae os, at vi selv neppe paa Jorden høste vore Jdrætters Frugt; men ere vi mindre end Paulo forpligtede, at legge Grundvolden, som en anden skal bygge paa (z).

Her er da nok en Gienstand for vor OplysningsArbeide? Det er Ungdommen. En Gienstand, som naturlig maae lykkes. Det er ikke mueligt at betragte den uden Barme; thi her er vort Haab, vor Glæde, vor Moses Krone for vor Herre Jesu Christo i hans Tilkommelse (a). Han den kjerligste Menneffeven beskæftigede sig endog med smaae Børn. Er deres Ubefalning mindre til os end til hans Disciple: Lader de smaae Børn komme til mig (b).

Vor Beskæftigelse med dem er den bedste Skole for os selv; her lære vi at kiende os selv, hvad vi have været, de gode Træk, hvorfra vi ved Verdens

(y) 2 Cor. 1, 24.

(z) 1 Cor. 3, 10.

(a) 1 Thess. 2, 19.

(b) Marc. 10, 14.

Om gang ere udartede, og den Hjertets Oprigtighed og Eftergivenesshed, hvortil vi igien skal danne os. Vor Beskæftigelse med dem er den naturligste Fornøielse, da vi ligesom selv vore i Fuldkommenhed, daglig føle vor Løn ved at see dem tage til.

Ja den er, hvilken et levende Haab for den tilkommende Tid! I disse, der skal besætte vor Plads igien paa Jorden, skal vi leve op igien, vort Minde bevares, vor Hukommelse blive til Betsignelse.

Men kan det vel skee ved at behandle dem som Dyr, der lære at snakke, ved at foresætte blot deres Hukommelse visse Sandheder at lære, ved at undersøge, hvor hurtig, hvor troe denne dhriske Evne har været? O Hæld være vore Børnevenner! der rørte vor Opdragelses Daarlighed, og gav denne tørre Bygning et Stød til Fald! dem der arbeide paa Redskaber til at lette vort Arbeide i Bøger, der danne Talen, men med Talen fremlede Fornuftens Brug: Bøger, der røre Hjertet, men røre det uden Evang, der indaande Følelser med Fornøielse, og paanøde Dyrer som Livets Glæder. Ach maatte disse fornøistige, disse menneskefærlige Opfindelser ikke saa længe hindres, ikke saa længe overveies, indtil de glemmes!

Kan da den tilkommende Slægt undskyldes sig? Ja kaste vi disse Midler bort, og ikke selv arbeide med dem. Vi skal jo medarbeide til vore Brødres Glæde, vi skal jo være deres Hælds Anvisere. Tie vi, skal vi endnu hænge i den gamle Læremaade? Saa vil de bedste Opfindelser være frugtesløse.

Selv hint velgiørende Baand paa vor Ungdom, den over et halvhundrede Aar prøvede Confirma-

firma-

firmations Handling, vil ikke giøre Daaren klog. Hvor meget skal kunne læres paa et Fierding-Aar? Hvor meget, naar Bogen er over læg Mands Fattes Evne? Og Læsningen en Evang? Det eene følger det andet. Ja, hver Bog er uforstaaelig og derfor tung, for den der aldrig øvedes i at læse med Estertanke.

Hæld, Fred og Betsignelse omgierde derfor vor faderlige Regiering, som sørger saa viseligen for sine Undersaatters tilkommende Opdragelse, ved at danne dem oplyste, øvede og i Vilkaar lykkeligere Lærere! Gid dette store Anlæg til Guds Riges Fremme, til at give Verden fornuftige Christne, tænkende Mennesker, ikke mislykkes, ikke hindres ved udvortes Ufred, indvortes Usamdrægtighed, Mis-hæld, eller noget, som kan fortiene Navn af Sandheds og Lyksaligheds Forsølgelse! Hæder og Folkets Agt, lønne Guds Kirkes Bestyrere og Raadgivere, at de ikke trættes af Utafnemmelighed og Sandheds Forsølgelse! Ja Herren, Høstens Herre, hvis almægtige Gierning det er alt; thi I ere Guds Ager, Guds Bygning, vi ere kun Medarbejdere i Guds Tjeneste, hans Haand være med os alle, enhver i sit Kald, paa sin Plads! Den oplhse og bevæge alle Guds og vor gode Sags Modstandere, at de maae gaae i dem selv og frygte! Den give Guds Kirkes Forsvar det sande Heltomod, der aldrig lader sig af Svaghed bringe bag Lyset, men ubevægelig strider for Gud, for Religionen, for menneskelig Lyksalighed og derfor for os! Ja den opmuntre os alle, at Høsten aldrig maae fattes troe og hældige Arbejdere til Guds herlige Kundskabs Dplysning i Jesu dyrebare Exempel! Amen.

